

A legmélyebb csend

Schaár Erzsébet felszabadított terei

SOMOGYI-ROHONCZY ZSÓFIA

FUGA, 2018. VII. 5. – VIII. 27., Síp12 Galéria és Közösségi Tér, 2018. VII. 14. – IX. 20.

Minden alkotásnak megvan a maga atmoszférája, kisugárzása. A maga tere. Schaár Erzsébet plasztikai kézzelfogható, szinte sűrű, de mégsem fojtogató csendjükkal láncolják magukhoz a nézőket. Terei és emberalakjai között nincs alá- és fölrendeltségi viszony. Fontosságban és kidolgozottságban egyenrangúakká válnak. A tér nem keretet és háttérrel ad a figuráknak, hanem együtt él velük, akik elvont terekben időtlen kérdéseket tesznek fel.

A *FUGA Művek az emeletről* című kiállításának plasztikai és terei között sétálva már-már az az érzésünk, hogy a falaknak, ajtóknak és ablakoknak egyéniségük, személyiségük, sőt érzelmeik vannak. Az emberalakok mintha tárgyasulnának, leegyszerűsödnek, az architektúrák viszont érzelmeikkel telítődnek. E kettős viszonyrendszer tökéletes példái a fő- és utolsó műveként számon tartott Utca és a végső installációt idéző alakok. A hungaro-

melletti (fizikai és elméleti szinten) átjárhatóság, az élettelen dolgok érzelmekkel való telítődése mellett az élők eltárgyasulásával szembesülünk minden egyes plasztikában és installációban.

A szinte időtlenné merevedett világban a mozgás élményével találkozunk lépten-nyomon, ennek iránya azonban már a néző fantáziáján és döntésén múlik. A *Fiú és lány* című szobránál (1965) a két alak vajon egymás felé tart, vagy inkább távolodik egymástól? Arcok hiányában ezt igen nehéz megállapítani. Az *Ápolónők* (1970 körül) szobrán még csak az ajtók állása sem segít a meghatározásban. A *Kórus* (1963) nőalakjai vajon a dal ritmusára mozognak vagy az ének előtti készülődés apró mocorgásainak pillanatában ragadta meg az alakokat a művész? Az arcnélküliség, az alakok vázlatos, nagyvonalú gesztusokkal való megörökítése és a részletek mellőzése tág keretet ad a mozgás értelmezésének, a saját történet megalkotásának. Schaár világában azonban nemcsak az élőlények, de az élettelenek is mozgásba kezdenek. A *Három fal*

(1968) alkotóelemei: a három falsík és a rajtuk egy ismeretlen messzeségbe nyíló ablaknyílások önmagukban is megtáncoltatják a szemet. Az ablaktáblák eltérő magassága két dimenzióban, az ablakszárnyak eltérő irányba való nyitása pedig már a háromdimenziós térben is megmozgatja a nézőt. A különböző irányba való nyitás eltérli a kinn és a benn fogalmát, viszonylagossá teszi az értelmezést, sőt megkérdőjelezi világunkat, és talán világnézettünket is. A néző döntésére bízva, hogy helyet válasszon magának és állást foglaljon különös világának értelmezésében.

fény: Ritter Doron

Kiállítási enteriőr

cellából kifaragott, tömörszerű testek elrejtik a nemi és társadalmi jegyeket, a halotti maszkokat idéző egyénített, de az örökkévalóság nyugalmával felruházott arcok és az élethű kezek azonban a való világhoz kötik alakjait. Az egykori székesfehérvári installáció mindazt egyesíti magában, amelyeket – igaz, kisebb léptékben és egy-egy alkotásra lebontva – megtalálunk Schaár alkotásain. A mozgás és a mozdulatlanság kettőse, a terek lehatároltsága

A terek átjárhatósága a 60-as évek második felétől egy új anyag megjelenésével éri el a tetőfokát. A könnyen formálható hungarocellnek fémes festékkel ad súlyt Schaár, vagy éppen bronzba önti mozgalmas és egy másik világra nyíló tereit. A *Két tükör között* című kisplasztikáján (1972) a tükör tovább bontja a teret, és optikai tulajdonságainak köszönhetően megsokszorozza azt, még összetettebbé és rejtélyesebbé alakítva az addig is zerguzos, izgalmas teret. A tér átjárhatósága tovább fokozódik Schaár

üvegarchitektúráiban. Az eddig rideg felületekbe meleg színekkel és az üveg ragyogásával visz életet. A tér kérdéseivel találkozunk a FUGA falain túl, a Síp12 Galéria és Közösségi Tér kiállításán is, ahol Schaár Erzsébet ismerős, megismerhetők architektúráin és szenvedéllyel töltött falain kívül, az azokba belépő vagy ágyukon heverő alakok mellett a kurátor, Farkas Zsófia beemeli Sajó Edit alkotói terét is. A *Saját szoba* című kiállításon Sajó Edit munkásságát önarcképe személyesíti meg. A Gauguin hatását tükröző, sötét bőrű önarcképtere is olyannyira elvont és képzeletbeli, mint Schaár sosem konkrét világa. A festmény háttérben felbukkanó tornya és épületei egy, a valóságban sosem volt város perspektivikusan összekuszálódott világába helyezi a művészt, a könyvespolcon sorakozó irodalmi művek pedig már a fizikai világot is maguk mögött hagyják: az alkotási folyamathoz nélkülözhetetlen intellektuális térbe engednek bepillantást. Hiszen a tér és a benne található tárgyak jellemünk részét képezik. Személyiségünkhöz megfelelően alakítjuk őket, vagy éppen a mi viselkedésünk idomul a közegünkhöz.

Schaár Erzsébet terei nem önállóan és kiüresedve jelennek meg. Alakjainak megfogalmazása vázlatos, mellőzi a részleteket, gesztusaikat és érzelmeiket viszont szűkszavúsága ellenére is pontosan ábrázolja. Ágyban fekvő alakjainak (*Szerelmesek*, 1965; *Meditáló*, 1965 körül) intimitása vagy a *Fotelben ülő* (1963), a művész édesapját megörökítő figura törekenysége, a *Bundás nőkben* (1964) érezhető nagyvárosi dinamika részletek és egyénítés nélkül is tökéletesen közvetíti az alakok karakterét. Ezt a letisztult kommunikációt használja fel a *Székek – Egy párkapcsolat története I–XIII.* című sorozat (1967–1972) darabjainak megalkotása során is. Az egyszerű vonalvezetésű, dísztelen, funkcionális tárgyak bonyolult viszonyrendszereket vázolnak fel. Heves csatározások és veszekedések, meghitt beszélgetések és egymásra találások, egymás támogatása jelenik meg a kompozíciókban, néha azonban a másikon való uralkodás tiszta gesztusaiban oldódnak fel a székek. A helyzetek és viszonyrendszerek ábrázolását itt is körbelengi a Schaárra jellemző, mindent tudó, komor csend.

Mindannyiunknak van egy terünk, ahol élünk, és megéljük az életünket, alkotó vágyainkat. Egy tér, amelyet mi alkotunk, mi teszünk átláthatóvá, beláthatóvá, amely minket tükröz. Nincs bevált recept ezeknek megalkotására, de egy közös jellemzőjük van: a csend. A mély és meghitt csend, ahogy Schaár Erzsébet és Sajó Edit munkáiban hallhatjuk.

fotó: 7272

SAJÓ EDIT: *Önarckép*

SCHAÁR ERZSÉBET: *Két tükör között*, 1972

fotó: 7272